

Arabako historia politikoaz zenbait xehetasun

Iñaki Pinedo

Arabako historiari buruz ohar hauek idazterakoan, elementu berezienak ditut batez ere gogoan. Euskal Herriko historiaren azken aldiak, mende honen hasieratik gaurregun bitartekoak, alegia, aztertzen ditugunean, ez ditugu kontutan hartzen probintzi bakoitzaren ezaugarri bereziak. Hori horrela, hau gertatzen da, Bizkaian industrializazio eta prozesu politikoaren artean eman diren harremanak ondo ezagutzen ditugula azterketa hori bera sarritan proiektatzen dugularik Euskal Herriko gainerako eskualdeetara ere.

Berezko da horrela izatea, zeren Bizkaia izan delarik industriak ezagutu duen prozesuaren aitzindari, hantxe eman bait dira gure herriaren korronte politiko funtsezkoak, hantxe ezagutu dute hazkunde nabarmenena. Horregatik, hain zuzen, berriro diot, bidezko eta jokabide zuzena deritzo gure herriaren historio politiko kontemporaneo bat egin nahi bada Bizkaian ezagutu den prozesu hori sustraitik aztertzea, hantxe aurkituko bait dugu politikak hartu dituen joera guztien abiapuntua (oligarkiarena dela, nazionalismoarena dela nahiz sozia-

lismoarena); hauek emango digute argia gure mende honetan Euskadik bizi izan duen historia politikoa zehazki ezagun dezagun.

Halaz ere, ikusi beharrekoa da nolatan ematen diren elementu berezgarri horiek, Ifarraldeari gagozkiolarik bidezkoak, noski, bi estaduren arteko mugak aldabanatzen bait gaitu, baina Nafarroan ere ikusten direnak bait dira, eta herrialde hauxe, hain zuzen, desbinkulatu nahi da erreforma politiko baten bidez; baina, Araba, Gipuzkoa eta Bizkaian ere ematen dira ezaugarri horiek, handiagoak nahiz txikiagoak, baina ikertu beharrekoak hauek ere.

Jakina, kontu handia izango dugu prozesu guztia bere osotasunean ez aztertzeke okerrean ez gaitezen erori, funtse funtsean formazio soziala bait da, prozesu bakarrari lotua, Hegoaldeari gagozkiolarik bederen, eta bere osotasunean denekiko proiektu sozial bati binkulaturik dagoena.

Arabari gagozkiolarik, esan dugun oinarri harturik, gure historiaren azken aldian finkatuko dut arreta, gertakizun historiko bereziak eman bait dira, dela 36ko Gerratean probintziako gehien-goak hartu zuen jarrera, dela hauteskundeetako portaera, dela joera politikoen eboluzioa, etc. Sailkapena behar dutenak, noski.

I. 1900etik 1936ra

Arabako historiaren inguru idatzi duten autore gehienek beti azpimarratu izan dute arabar jendea trankila, patxarazalea eta politikaren istiluetatik aldentuta bizi dela.

Pio Barojak berak «Pais Vasco» liburuan anekdota hau idatzi zuen, 1935ean, alegia, harriturik geratu zela Gasteizko hiritar batzu, Errepublikaren eguna ospatu zenean «Internacionala» abesten ikusi zuelako. Beste edozein abesti, herritar kantuak, alegia, ego kiago zitezkeela garaiko Gasteiz horretan dio idazleak. Eta autore hau bezalaxe, Arabako kronista gehienak asper gabe ari zaizkigu beren idazkietan arabarren uestezko patxaratasun hori harrotzen.

Ematen da, noski, ezaantsi hori arabar herriaren portaera historiko politikoan, Estaduan eta Euskal Herrian gertatzen ari ziren arazoetan parte hartu gabe geratzen bait ziren. Iragan urteetara begiratuz, II. Karlistadako guduari, alegia, zera ikusten

da, gerra honek probintziako zatirik handienean eragin txikia izan zuela. Gasteiz liberalen eskuetan zegoen, Ifarraldea eta lautada karlisten mende, eta hegoaldea, berriz, arabar Errioxako indar politikoak zatiturik zeuden. Halaz guztiz, ez zen elkarren artean borroka handirik izan, gerraren azkenera arte. Honezaz gainera, zerbait gehiago ere ikusten da, konstante geografiko politiko bat, behin eta berriro ematen dena: Eskubide nazionalen aldezen gartsu hura, baldin eta karlismoaren zati batean era horretara har baliteke, behintzat, Ifarretik Hegora goazen bezala motelagoa egiten da.

Bestalde, eta hau ere gure historialariek aztertu beharko dute, Araban garaiko Karlismoaren baitan, joera tradiziozaleak pisu handiagoa du, hiriburuan batez ere, eskubide politikoen aldezenak aditzera eman lezakeena baino handiagoa. Garrantzi handia izan du honek korrante edo joera politikoek gerokoan izan duten eboluzioaren gainean, esango dugunagatik. Karlismoak ez du inoiz esan nahi izan gure herrian erligioaren edo dinastia baten defentsa huts hutsik, baizik eta funtsean eskubide eta libertate etnikoen marko politiko tradizionalaren aldezena, historian zehar, arian arian, bide eta joira desberdinak hartu izan dituelarik. Herrialde honi gagozkolarik, Karlismoaren historia abiapuntu jatorra izan dakiguke Arabako soziologi politikoak 36a bitartean egin duen bidea aztertu ahal izateko.

Mendearen hasieran nazionalismoak Bizkaian eta Gipuzkoan nahiko itzal handia bazuen, baina Araban, Audio eta Amurrio salbu, ozta ozta egin zuen agerpena, zirkulu hertsia batetara mugatua geratzen zelarik. Karlismoa nagusitu zen, eta hautesle gehiengoa izan zuen 1931ra arte. Ez zituen, halaz guztiz, armak hartu nazionalismoaren aurka.

Langileriak, kopuruari gagozkolarik ez bazuen oraindik itzal handiegirik, nahiz eta 1920tik 1930era zenbait enpresa handi indar hartzen ari, ez zuen aurrerakada handirik egin erakunde aldetik gizarte klase mailan. Eta hori arrazoi honegatik, langileri gehiengoa artesau langilez osatua zelako funtsean, nahiz eta jarrerara antikapitalistaren joera batzu agerian egon, aspirazio hauek errepublikanismoz jantzirik bazeuden ere, intelektualen eta erdi burgesiaren zuzendaritzapean. Gauzak horrela izaki, ez dut uste gasteiztarren eta arabarren lainotasun delako hori azaltzeko sustrai

psikologikoetara jo behar dugunik; aitzitik, bi oinarri hauetan bilatu behar dugu:

Bata, Arabako eskualde desberdinetan ematen diren ezaugarri etniko-sozialen kontserbazio eta identifikazioaren ezaugarri bereziak.

Goiago esana dut nolatan Ifarretik Hegoaldera portaera politiko desberdina eman dela. Esan genezake ere desberdintasun hori konstante bat izan dela.

Eta bestea, egitura ekonomikoaren eta gizarte klaseen eboluzioa. Honi esker iraun izan du probintzi guztian eta baita hiriburuan bertan ere jauntxokeri egiturak.

Aldi hartako historiaren egitura tankeratu nahi bada, gogoan izan behar dugu Gasteizen militar eta apaiz multzo handia bizi zela, ez alferrik hiri hori elizbarrutiko buru eta kapitania generala zen; baldintzapen horrek, egiaz, pisu handia zuen 20ko hamarkadan Gasteizko egitura sozialaren baitan.

Bi ezaugarri hauek emango diote izaera guztiz berezia Arabak gerokoan desarroilatu zuen prozesu sozio-politikoari, eta zoritxarrez, urte horiek ez dira ongi aztertuak izan oraino, eta ez dago dato gehiegirik haiei buruz.

1. Estatutua zertzen ari Araban.

Arabako Udal gehienek erantzun zioten Bizkaikoek 1931an egindako deiari, Errepublikak proklamatu izan ondorenean, autonomi estatutua eskatu behar izan zenean.

4 Probintzietako diputazioak, Nafarroakoak ordezkarik ofizialik ez zuen bidali, Gasteizen bildu ziren eta herriaren aldetik harrerarik beroena izan zuten, hotz gordinenari ez ezen Gasteizko udalaren oposizioari ere, orduan errepublikano liberalen eskuetan, buruz buru egin behar izan bait zioten. Aldi horretan karlista-tradiziozaleek estatuto bakar bat moldatzen kolaboratu zuten, estatuto hori tresna guztiz egokia bait zitzairen Errepublikaren aurka borroka egiteko. Bienbitartean probintziko PNVtar bazkideek ez zuten aktibitate nabarmenik erakutsi. Honi buruz anekdota bat kondatzen da, alegia, PNVtar batek «Gora Euzkadi Askatuta» oihu egin zuelarik oihu hori garai hartan subertsibotzat jotzen

bait zen, istiluren bat sortu omen zen eta azkenik gartzelara eraman omen zutela.

Baina estatutoa eskuratzeko prozesu horretan tirabira asko eman zen, Hego Euskadiko gainerako probintzietan bezala. Partidu Karlistaren baitan emandako gertakizun batzuren ondorioz, integrista eta tradizionalisten eskuetara etorri zen Partiduaren zuzendaritza. Honela, legez onartua izandako Errepublikari eta PNVren politika autonomizaleari buruz buru zegoen jokabide politikoa ezarri zuten.

Arabako Junta Tradizionalistak lanari gogor ekin zion estatutoaren aurka, linea probintzialista errebindikatuz, eta euskal parlamentu eta gobernuaren aurka zegoena. Estatutoaren proiektu politiko horretatik separatu nahi zuten Araba, horretarako Araban emango zen edonolako plebiszitoan abstentzioa propugnatzuz. Estatutoa boikoteatu nahi zuten horrela, Araba eta Nafarroa zatituz, baina Arabari gagozkioarik frakasatu zuten, ez ordea Nafarroan.

1932ko ekainaren 19an udal hauteskundeetan Udal ordezkarien hautaketak resultadu hau eman zuten:

	<i>Araba</i>	<i>Gipuzkoa</i>	<i>Nafarroa</i>	<i>Bizkaia</i>
Alde	51	84	109	110
Aurka	11	2	123	1
Abst.	15	3	35	6

Tradizionalisten jarrera hori izanik ere, estatuto bakarraren alde izan zen hauteskundearen resultadua, Nafarroan ezik, non eskuindarrek bere azpijokuak egin ahal izan baitzituzten eta zenbait udalatako apoderaduen botoa aldatu ere. Herrialdea berezterko ahaleginak berriro ere eman ziren hurrengo plebiszitoetan.

Nolaz ere proiektu hori hiru probintzietara bakarrik berregokitu behar bait zen, estatutoa aurrera eramateko gestioak urte batez atzeratuak izan ziren. Eta abuztuaren 6an 3 herrialdeetako udalek estatutoaren proiektu berria onartu zuten. Herriak onartu behar zuten eta 1933ko Azaroaren 5ean ospatu zen plebiszitoan gehiengo hertsia batek eman zion baiezkoa. Arabari gagozkioarik

abstentzioaren aldeko kanpaina handi bat eman zen berriro, eta % 41,66 iristen zuelarik oraingoan. Hona resultadoak elkarrekin gonbaratuak:

	<i>Araba</i>		<i>Gipuzkoa</i>		<i>Bizkaia</i>	
Alde	26.015	% 46,40	149.177	% 89,52	236.564	% 88,44
Aurka	6.695	% 11,94	2.592		5.065	

Berriro ere, 1931an gertatu zen bezalaxe, gorteek proiektuak bazterturik utzi zuten. CEDA izan zen, aldi honetan, oztopo gaitzenak ipini zituen.

Arabako botoek eroldaren % 50 ez zutela iritxi aitzaki harturik probintzia estatutoaren markotik kanpora utzi nahi zuten.

Parlamentuan, estatutoaren gainean erabakiak hartzeko izendatu zen batzordean, baziren bazkide batzu, Goikoetxea, Oriol eta Primo de Rivera tartean, estatutoa onartua izango bazen Araba separatua izan zedila eskatzen zutenak.

Jarrera horri zor zaio, bein batetan bederen, probintzi horretan nazionalismoak gorputz har zezan, eta, bide batez, eskuin indar tradizionalari buruz jarrera gogorragoa ager zedin, nahiz eta arartean eragin handiegirik gabe eta jokabide politiko garbirik ez bazuen ere.

Hau dena 36ko hauteskundeetan izan zuen eraginean ikustea garbienik. Hauteskundeak ospatu zirelarik, Arabako PNVk manifestu bat atera zuen iraultzakontrako blokeari zergatik ez zitzaion atxiki justifikatu nahiez. Tradizionalistek hau leporatzen zien, elkartasun hori ez bazen gorputzu, beraien erruagatik izan zela.

Eliza ere borroka politiko honetan bete bete sarturik zebilen eta, jakina, Frente Popular delakoaren guttiz aurkakoa agertu zen. Nahiz eta Arabako eliztarrak iraultzakontrako blokearen aldeko izan, izen hori ematen bait zioten beren propagandan, euskal Elizbarrutiko obispoak, Mujikak alegia, idazki bat zabaldu zuen katoliko gutzietan debekatzen zuelarik frente popularra apoiatzea; halaz ere, argi uzten zuen idazki horretan ez zuela bekaturik egingo, ez exkomunio zigorrean eroriko PNVri

botoa ematen zionak. Tradizionalistek zentzu horretan egin zituzten afirmazioei buruz buru egiten zien horrela.

Ez da honetatik jaso behar inolaz ere, esan izan den bezala, obispoa nazionalista (abertzale) zenik, baizik eta, neure ustetan, haren asmoa katolizismoaren baitan edonolako etendura galeraztea zen arrazoi politikoak zirela eta. Zehatzago mintzatuz, nazionalista eta espainiar tradizionalista artean zegoen etendura konpondu nahi zuen.

Egia esan, 31 urteaz geroztik eginahalak egin zituen obispadua asmo hori betetzearren, urte horretan, han zuzen, nabarmenagoa egin bait zen katolikoaren arteko zatiketa.

Círculo Católico Obrero delakoak, «Asamblea de Cuestiones Sociales de Vitoria» ihardunaldiak eratu zituen 1933an, Uztaileko 10etik 16ra, «Movimientos Obreros Católicos del Estado» mogimenduak koordinatzeko; ELAko ordezkariak ez zuten parte hartu.

Gasteizko Obispadua, elizbarrutiko apaiz batzu medio zirela, Solidarioak sindikato mugimendu barruan korrante katolikotzat hartuak izan zitezen ahaleginak egin zituen; *Movimiento Social Cristiano* delakoak ez zuen horregatik mugimendu sindikal horrekin etenik egin. Talde honek izan zituen interbentzio batzutan batzarkideen arreta bereganatu zuen, bere postura azaldu zuenean hots erregioetako edo estaduko sindikalismoaren arteko eztabaida politikoa zela, eta beraz, ez zuela zer ikusirik elizaren irakaspen sozialarekin.

2. Nazionalismoa eta sozialismoa.

Mendearen hasieran, sortu berria oraindik nazionalismoa, ozta ozta ezaguna zen Araban. Ez zuen gizartean egiazko sustrairik, ez zuen hasiera berorik izan, aitzitik, sektore hauek itzalean bezala zebiltzan oraindik.

Honek ondorengo historia politikoa erarik nabarmenaz markatu zuen. Militarrek Errepublikaren aurka jazartu zirenean, Gasteizko PNVk ez zuen jarrera garbirik hartu eta alderdikide batzuk ejerzitoarekin kolaboratu ere egin zuten. Ez zen gauza berria hori, zeren Primo de Riverak Espainian diktadura ezarri zuenean,

izan bait ziren nazionalista artean diktadoreekin kolaboratu zutenak.

36ko Uztailaren 18tik 30era PNVk zenbait komunikatu zabaldu ere zituen alderdikideen artean, kalman eta patxaran egoiteko eta borrokan parterik ez hartzeko eskatuz. Komunikatu hauetako batzu mehatxupean idatziak izan omen ziren, baina, esan beharra da, aurrenakoak bederen, ez zirela inoren eraginpean zabalduak izan.

Baina, bestalde, egia da ere herritar indarretan arabar jende asko sartu zela.

Baina Arabako jenderik gehiena jazartuen artean geratu zelarik, probintzi horretan sozialismoa eta nazionalismoa mugimendu hasiberriak, bururik gabe geratu ziren.

II. 36tik GURE EGUNETARA

Ez da gauza zaila Arabako urte horietako historia politikoa, 50. hamarkada bitartekoa, nolakoa izango zen asmatzea; Hegoaldeko gainerako zonetakoarekin gonbara liteke. Gerra ondorenean militante batzuk gartzeletatik atera zirenean, jazarpen mugimendua birrantolatzeari ekin zioten, nahiz eta probintzian gainerako herrialdetan bezalako eraginik ez agertu. Elementu borrokarietak, sozialista eta errepublikanoak, batez ere, erbestean zeuden eta beste asko gartzeletan.

Gerra aurretik nazionalismora hurbildu ziren sektoreak orain bertan behera utzi zuten, probintziko ifarreko zonetan ezik, Amurrio eta Aiala bereziki; hiriburuan 1930 aldera hasi zen ezaguna izaten, nahiz eta Batzokia urte batzu lehenagotik funtzionatzen ari.

Guzti honen arrazoia probintziako eta bereziki hiriburuko, gizarte egituran bertan aurkitu behar dugu. Ideia abertzaleak beste sektoretara (horien artean nekazalgora) bultzatzeko indar eta dinamismo aski izango zukeen burgesia berririk, industrialik nahiz komertzialik, ez zen. Honek, nere ustez, ondoriorik izan zuen, alegia, sektore tradizionalak, nekazalgoak batez ere, lege zaharreko ohituretara begiak itzul zituzaten, tradizionalismorik

hertsiena bizteko erarik egokiena, probintzian nahiko zabalduarik zegoen jauntxokeri egiturak beren eskuetan bait zeuden.

Langileriarri gagozkiolarik, honek antikapitalismo hasiberria idea errepublikazaleen bidez gidatzen zuen, baina oraindik ondo organizatu gabe eta klase konzientziarik gabe. Horrela, probintzi honetan bi ardatz politiko ziren nagusi, errepublikanismoa eta tradizionalismoa. Halaz ere, honek ez du esan nahi joera abertzale nahiz sozialista nabarmenak eman ez zirenik. Auzi hau lehenbait-lehen aztertu beharrekoa da garai hartako lekukorik nagusienak galdu aurretik, ez bait da nahikoa hauteskondeek ematen dituzten datuekin, argigarri bazaizkigu ere, ez bait digute errealitatearen alde bakar bat besterik erakusten horiek eta gizarte hartako azterketa sakon bat egiteko ez biderik egokiena.

Abertzaletasunak langilerian zuen eraginari gagozkiolarik, kontuan izateko da 1933an ELA sindikatora afiliatuak 2.000 zirela Araba guztian eta hauetarik 1.600 Gasteizen bakarrik. Datu hori adierazgarri da, afiliatu hauen abertzaletasun kontzientziaren berotasuna aztertzea bazter uzten dugularik.

Dena dela, ez zen berehalako aldaketarik gertatu gizartean, industrializazio handi baten babesean gerta zitekeen bezala, eta honek ondorio hau izan zuen: sozialismoaren eta aberzaletasunaren sustrai potentzialak aurreko linean jarraitzen du.

Euskadiko gainerako herrialdetan bezalatsu, gerrak aurreko korrante politiko zenbait suntsierazi zituen. Karlistek, gerran karlista bezala agertu arren, ikusi zuten beren idearioa diktadurak ez zuela haintzat hartzen, eta beraz, erakunde politiko bezala desagertu egin ziren. Bestalde, berriz, errepublikazale eta liberalak ere erakunde politiko bezala deseginda geratu ziren. Abertzale, komunista eta sozialistek bakarrik mantendu zuten beren jarraibide politikoa klandestinitatean, nahiz eta erakunde gisa oso ahulak izan gure probintzian.

Hori gutxi ez balitz bezala, 47ko eta 51ko grebek, Gasteizen arrakasta izan bazuten ere, azkenekoak bereziki, antolatu zen resistantzi hasiberriaren desegitea ekarri zuten.

50eko hamarkadak garrantzi handia izan zuen, arrazoï bategatik, bereziki, industrializazio prozesua hasia zelako, eta ondorioz gizarte egiturak berealdiko iraultza ezagutu zuelako:

a) Industri mailan soldatadun sektore indartsu bat sortu zen, borrokan zailduak zeuden langileak atxiki zitzaizkiolarik.

b) Burgesia industrial multzo bat eratu zen, gainerako eskual probintzietako enpresariak lotzen zaizkiolarik.

c) Gasteizen arabar populazioaren konzentrazio trinko bat gertatzen da, probintziari begira hiriburuaren makrozefalia gaitzago egiten delarik.

Elementu guzti hauek garrantzi handikoak izan dira 60ko hamarkadan, eboluzio politikoari Araba lotzea posible egin bait dute.

Ez zuen ezagutuko, noski, Gipuzkoak eta Bizkaiak borrokan izan zuten protagonismorik, baina talde eta borroka moduak indar hartzen ari ziren, eta hauei esker borroka kontzientziaren jabe egin ziren.

Egiteko dago oraindik Arabako hauteskunde prozesuaren azterketa zehatza; alabaina, bada ezaugarri berezi multzo bat, ondoren ikusiko dugun bezala:

a) PNV, HB eta EE alderdiak hauteskundeetan gero eta sendoago atera dira.

b) Alderantziz, alderdi estatalistek atzera egin dute, bai UCDek, bai PSOEk eta bai APek.

c) Hiru urteren buruan hauteskundeetan aldaketa nabarmenak eman dira, eta 19ko martxotik 80kora izandakoetan oso adierazgarria izan da.

d) Ez da gertatu Gipuzkoan eta Bizkaian bezala PNV eta HB alderdietarako bipolarizazio joerarik; UCDeen botoak iraun duelako (nahiz eta % 25etik 11,5era pasatu, beti ere kontuan hartzekoa) eta bestalde, HBren gehitzea EE partiduarenarekin parrera joan da. Halaz guztiz, hauteskunderi gagozkielarik, HB eta EE partiduen artean alde handirik ez dela izan uste dut, PSOE eta PNVtik bereziki datozkien boto radikalentzat.

Egia da, bestalde, hiriguneetan EE partiduak gehitzeko joera izan duela eta aitzitik, langileri hauzoetan HB alderdiak egin du gorakada.

e) Hori dela eta, ez da oraindik ikusten garbi hautesleria ze joera politikora makurtuko den, eta horrek aurrera begira

aldaketa galantak ekar ditzake hauteskunde erresultadotan. Dena dela, hauteskundeen inguruan egin ditzakegun gogoetak aparte, gauzarik nabarmenena, nere iritziz, hau da; funtsezko aspirazio horiek, libertade nazionalak direla nahiz sozialak, ez dira erakunde bezala gauzatzen.

Arabak desarroilo politiko bat ezagutu nahi badu behar beharrezko izango da joera guztiak, direla alde batekoak, direla beste-koak, erakunde bezala sustraitu daitezen. Garrantzi handienekoa da Arabaren desarroilo politikorako, bai jokabide batzu bai beste, erakunde sendo baten gainean mugi daitezen. Hori dirudi dela arabar historia politikoaren konstantea; itxaron dezagun arabar jendearen patxaratasun edo ezaantsia, burges historialariek horren gogotik harrotzen duten hori, historiaren joairak berak gezurta dezala.

Euskaratzailea: **Jose Antonio Agirre**

I. P.

APUNTES SOBRE HISTORIA POLITICA DE ALAVA NOTES SUR L'HISTOIRE POLITIQUE D'ALAVA

Este artículo pretende señalar los elementos diferenciales del proceso político en Alava. Normalmente se proyectan sobre toda Euskadi los resultados del análisis de la relación entre la industrialización y el proceso político de Vizcaya. La razón de ello es que Vizcaya ha sido la punta de lanza tanto del proceso industrial como de los partidos políticos dominantes. No se puede, con todo, referirse a las particularidades de cada región sin tener la visión de conjunto.

De 1900 a 1936

La mayor parte de los historiadores y cronistas, al referirse a Alava, hablan de un pueblo «plácido», alejado de las convulsiones políticas que sacudían al Estado español. La segunda guerra carlista no tuvo incidencia mayor casi hasta su fin. Vitoria estaba dominada por los liberales; el norte y la llanada por los carlistas; en el sur las fuerzas estaban muy divididas.

Se constata que la intensidad de la defensa de los derechos nacionales descende según se va de norte a sur. Por su parte el carlismo alavés se preocupa más de la defensa de un marco político tradicional de derechos y libertades étnicas que de cuestiones religiosas y dinásticas.

A principios del siglo el nacionalismo alavés es tímido y restringido a

ciertas zonas. Hasta 1931 es dominante el carlismo. La clase trabajadora numéricamente no es importante; el asalariado es artesanal, y su anticapitalismo adquiere un tinte republicano.

La «placidez» de Alava no deriva de raíces psicológicas. Se debe a que de norte a sur se conservan de forma diferente las características étnico-nacionales y a que la estructura socio-económica permite el mantenimiento de una estructura caciquil. Vitoria, cabeza de diócesis y capitania general, es una ciudad de militares y curas.

La gestación del Estatuto de Alava

Los ayuntamientos alaveses en 1931 apoyaron el Estatuto. El de Vitoria, en manos de republicanos y liberales, se opuso. El PNV no se manifiesta muy activo en esta época. Los carlistas, en un primer momento, se mostraron autonomistas; su finalidad era combatir la república. Más tarde, tomaron una actitud antiautonomista, queriendo separar a Alava del proceso autonómico, y proponiendo una postura abstencionista en las votaciones. En el plebiscito de 1933, la abstención fue de 41,66%. El hecho de que no llegaran al 50% del censo los votos favorables, fue utilizado por CEDA en las Cortes para sus maniobras dilatorias. Ello sirvió para dar más fuego al nacionalismo. En las elecciones de 1936 el PNV no se unió a los tradicionalistas contra el Frente Popular. La Iglesia oficialmente se mostró contraria al Frente; por el contrario justificó la posibilidad de que un católico votara a los nacionalistas. Mateo Múgica no fue nacionalista. Pretendió impedir la división de los católicos nacionalistas y tradicionalistas.

Nacionalismo y socialismo

El nacionalismo, al carecer de base social en la mayor parte de Alava, no tuvo mucha fuerza. Efectivamente, en la estructura social se observa la falta de una burguesía industrial o comercial nueva, que difundiera las ideas nacionalistas. El campesinado, por eso, reaccionó apoyando el tradicionalismo.

La clase obrera, sin organización y sin conciencia de clase, más que anticapitalista es republicana.

Los polos políticos de la provincia son el republicanismo y el tradicionalismo. Pero hubo también tendencias importantes nacionalistas y socialistas, que necesitan ser estudiadas urgentemente, antes de que desaparezcan testigos importantes.

La debilidad de nacionalistas y socialistas explica lo ocurrido cuando se produjo el levantamiento militar. El PNV de Vitoria no tomó una postura decidida. Pidió calma y mantenerse al margen de la contienda, a sus afiliados. Los sublevados descabezaron tanto el movimiento nacionalista como el socialista.

Del 36 a hoy

Después de la guerra se intentó organizar la resistencia, pero sin tanto éxito como en otros herrialdes. La guerra supuso la desaparición de liberales, republicanos y de los carlistas que se vieron defraudados en sus expectativas por la dictadura. Sólo nacionalistas, comunistas y socialistas se mantuvieron en la clandestinidad.

La década de los 50 trajo la industrialización que provoca una fuerte transformación social: se consolidan la clase obrera y la pequeña burguesía industrial. Gracias a ello, en la década de los 60, Alava participa de la evolución política general de Euskadi.

En las elecciones se observa un afianzamiento de PNV, HB y EE, mientras que los estatelistas retroceden. En Alava no se detecta la bipolarización de HB y PNV que ha tenido lugar en Guipúzcoa y Vizcaya. El análisis de la evolución de las últimas votaciones hace suponer que el electorado no está asentado en su orientación política. Digno de señalarse es también que las aspiraciones de liberación nacional y de clase no tienen el adecuado respaldo organizativo. De las tendencias que se arraiguen organizativamente dependerá en gran parte el futuro político de Alava.

Cet article se penche sur les différences du processus politique en Alava. En principe, on projette sur tout Euskadi les résultats de l'analyse de la relation entre l'industrialisation et le processus politique de la Biscaye. Parce que la Biscaye a été le fer de lance aussi bien du processus industriel comme des partis politiques dominants. On ne peut, ainsi, se référer aux particularités de chaque région sans avoir une vue d'ensemble.

De 1900 à 1936

La majeure partie des historiens et chroniqueurs lorsqu'ils se réfèrent à la province d'Alava, parlent d'un pays «placide», éloigné des convulsions politiques qui secouaient le reste de l'état espagnol. La deuxième guerre carliste n'eut pratiquement pas de répercussions. Vitoria était dominée par les libéraux; le nord et la plaine par les carlistes; au sud les forces étaient partagées.

On constate que l'intensité de la défense des droits nationaux décroît du nord au sud. De son côté, le carlisme alavais se préoccupe plus de la défense d'un environnement politique traditionnel des droits et libertés ethniques que de questions religieuses et dynastiques.

Au début du siècle, le nationalisme alavais est timide et se réduit à certaines zones. Jusqu'en 1931 le carlisme règne. La classe ouvrière n'est pas importante du point de vue numérique; les travailleurs salariés sont des artisans, et leur anticapitalisme est teinté de républicanisme.

La «placidité» d'Alava ne provient pas de sources psychologiques. Elle provient du fait que du nord au sud on conserve de façon différente les caractéristiques ethnico-nationales et que la structure socio-économique permet le maintien d'une structure de caciques. Vitoria, chef-lieu de diocèse et état-major militaire, est une ville de militaires et de curés.

Genèse du Statut en Alava.

En 1931 les maires d'Alava appuyèrent le Statut. Celle de Vitoria, aux mains des républicains et libéraux, s'y opposa. Le PNB n'est pas très actif à cette époque. Les carlistes, au début, étaient autonomistes; leur fin étant de détruire la république. Plus tard, ils prirent partie contre l'autonomie, voulant séparer la province d'Alava du processus autonome, et proposant une position abstentionniste dans le vote. Lors du plébiscite de 1933, l'abstention fut du 41,66%. Le fait que les votes favorables n'atteignent pas le 50% fut utilisé par la CEDA aux Cortes pour ses manœuvres dilatoires. Ce qui servit à donner plus de vigueur au nationalisme. Lors des élections de 1936 le PNB ne s'allia pas aux traditionalistes contre le Front Populaire. L'Eglise officiellement se déclara contre le Front; au contraire, elle justifia la possibilité qu'un catholique vote pour les nationalistes. Mateo Mugica ne fut pas nationa-

liste. Il prétendait empêcher la division entre les catholiques nationalistes et les traditionnalistes.

Nationalisme et socialisme

Le nationalisme n'ayant pas de base sociale dans la plus grande partie d'Alava, n'avait pas beaucoup de force. En effet, dans la structure sociale on observe le manque d'une bourgeoisie industrielle ou commerciale nouvelle qui diffuserait les idées nationalistes. Pour cette raison, les paysans appuyèrent le traditionalisme.

La classe ouvrière, sans organisation et sans conscience de classe, est républicaine plus qu'anti-capitaliste.

Les pôles politiques de la province sont le républicanisme et le traditionalisme. Il y eut également de fortes tendances nationalistes et socialistes, que l'on devrait analyser avec urgence avant que disparaissent des témoins importants.

La faiblesse des nationalistes et socialistes explique ce qui se passa lors du soulèvement militaire. Le PNB de Vitoria ne prit pas une position ferme. Il demanda le calme et dit à ses affiliés de rester en dehors du conflit. Les insurgés détruisirent le mouvement nationaliste et le mouvement socialiste.

De 1936 à nos jours

Après la guerre on essaya d'organiser la résistance, mais sans le même succès que dans les autres provinces. La guerre fit disparaître les libéraux, les républicains, et les carlistes qui furent trompés dans leurs espoirs par la dictature. Seuls les nationalistes, communistes et socialistes demeurèrent dans la clandestinité.

Les années 50 amènent une industrialisation qui provoque une grande transformation sociale: la classe ouvrière et la petite bourgeoisie se renforcent. Grâce à cela, dans les années 60, Alava prend part à l'évolution politique générale d'Euskadi.

Dans les élections, on remarque une consolidation du PNB, HB et EE, tandis que les partis de l'état reculent. On n'y distingue pas la bipolarisation de HB et PNB que l'on observe au Guipuzcoa ou en Biscaye. L'analyse de l'évolution des derniers votes laisse penser que l'électorat n'est pas fixé dans ses orientations politiques. Il faut signaler aussi que les aspirations de libération nationale et de classe n'ont pas une organisation d'appui appropriée. L'avenir politique d'Alava dépend en grande partie des tendances qui vont s'implanter en organisations.